

Retrat número tretze

El meu avi sempre el recordo amb el seu guardapolvos blau. Un guardapolvos és una bata de treball llarga fins al damunt dels genolls, d'una tela aspra, amb botons i butxaques, i de color blau, marró o gris. L'avi va fer de pastisser, va treballar en una fàbrica on feien tendals i va ser guixaire. M'agrada posar-me el guardapolvos de l'avi quan treballo i fa fred a casa. Potser l'Antoni Marquès no va posar-se cap bata aquell dia, però el guix o el fang, les mans aspres de treballar-lo, les solucions una sobre l'altra, la col·lecció d'envasos, d'objectes de plàstic, de figuretes, les ganes d'explicar com es fa un model de fang i després se'n fa un motlle i després, per què no, un motlle del motlle, em van fer connectar records i pensaments dispersos. També em va venir el regust de qui s'entusiasma explicant les peripècies i perícies tècniques de la seva feina a algú com jo, que sempre he enyorat tenir allò que anomenem ofici i dominar la destresa física que se'n desprèn. Ara visc a la casa que el meu besavi va construir i que el meu avi va reconstruir tantes vegades. A la sala on escric hi ha una gran cornisa de guix que va fer l'avi, que em recorda algunes de les obres que l'Antoni em va ensenyar al seu taller, aquelles que tenien uns forats de superfícies suaus, que vaig recórrer amb els dits. «Com qui recorre el cos d'una dona», em va dir. Recorro els meus pensaments i m'oblido, per un moment, de l'ofici i del meu avi.

Recordo i remiro una entrevista que vaig trobar fa temps: un doctorand, potser antropòleg, que feia una tesi sobre la mirada a la fotografia de carnet, entrevista Alfonso Levy. En un moment de l'entrevista, Levy diu una frase que torna a fer ressonar el que penso: «Cualquier retrato habla más del que retrata que del retratado.»

De qui parlo, jo, quan descriu el guardapolvos, el taller de l'Antoni, la seva obra i el seu retrat? De qui parlen els retrats dels prohoms amb marcs daurats? De qui parla el meu text si potser el meu avi, o el teu, mai no va ser guixaire i quan em llegeixes penses en la bata de l'encarregat de la tenda d'electricitat o en les mans d'aquell fuster que us va arreglar l'armari...

El retrat burgès ens parla del retratat, primerament, perquè necessita ser representat. Aquesta representació, però, no és neutra; l'estil, el llenguatge i el repertori simbòlic emprats emparenten i situen socialment el personatge. Napoleó com a emperador romà l'any 1806 i, en una pintura de ben entrat el segle XX, el senyor Roca, elegant i amb corbatí en un lleuger escorç sobre un fons abstracte i infinit que l'il·lumina. L'art que pretén proposar l'home per als annals de la història ens presenta una identitat contundent, potser complexa, lleugerament matisada, però unitària i plana. El retrat ens parla també de qui el realitza. El pintor ens enganya: sota l'aparença de realitat de la seva obra es retrata ell quan maquilla i engrandeix, quan accepta el rol que se li atorga com aquell que construeix, al cap i a la fi, la representació d'un cert ordre social, que acabarà emmarcada i penjada en un despatx o un saló. De vegades, el pintor hi

apareix també, qui sap si inconscientment, quan ens fa intuir una mirada especialment fosca o perduda, o un gest estrany que ens fa sospitar. Però ja hi eren totes aquestes simbologies que hem volgut veure en els retrats o és la nostra mirada la que les fa aparèixer? El retrat ens parla, finalment, dels qui l'observem, i determina, de fet, la nostra mirada i ens fa admirar. El retrat ens interpel·la, nosaltres també hi som, quan el senyor Gambús ens mira, i ens retrata a nosaltres en relació amb ell, perquè és, al cap i a la fi, en relació amb nosaltres que el senyor Sallarés és senyor.

Gemma Cascón

El retrat de l'Antoni Marquès és un mirall que, com tots els retrats, surt d'una matèria pensant (potser ell mateix va anomenar-la així, aquell dia, al taller). Una matèria pensant emergent i múltiple: retratat, retratista i espectador són, tots tres, retratats i retratants, matèria pensant i mirall. L'obra és una escultura, al terra de la sala, que és mirada i permet mirar des de totes les direccions. Eliminada la frontalitat i l'alçada en la situació a l'espai de l'obra, la nostra mirada canvia; l'admiració ha de tenir, al cap i a la fi, altres fonaments. Com tot retrat, l'obra de l'Antoni Marquès és un autoretrat, tota la resta també hi som, mirem i som mirats. També hi són el senyor Roca, el senyor Gambús i el senyor Duran i uns quants senyors més, que pengen dignes a les parets. Les identitats que representa l'obra, però, disten també de la unitat inapel·lable del retrat burgès. El mirall ens torna identitats múltiples, tan difoses, trencades i canviants com ho són les nostres. La peça ens situa a l'espai i, trencant la seva pròpia presència, completa la massa pensant que també hi queda reflectida. La nostra representació depèn també del nostre cos, de la nostra mirada, de la nostra posició: de com ens relacionem amb l'obra. Condicionats sempre per una interacció, com el mirall, existim perquè ens relacionem amb el que ens envolta; som precisament aquesta relació.

Al seu taller, l'artista recorre els camins múltiples que el porten a llocs insospitats. I mentre pensa en el seu retrat-autoretrat-deretrats, de mica en mica (el pensament mai és de sobte) pensa que potser podria fer una obra posant un mirall a aquella escultura, que era, de fet, part d'una altra que encara resta al taller. Els mateixos camins insospitats d'aquells que amb les seves mans construeixen i reconstrueixen amb un mapa no gaire clar, però amb la necessitat de fer. Penso en el coneixement que prové del retoc, un cop i un altre, i el tacte de les mans aspres de l'ofici que jo envejo quan

premo les tecles del teclat, i amb el meu guardapolvos blau m'adono que aquestes paraules són com el retrat: l'avi, l'Antoni Marquès, la seva obra, jo, el senyor Corominas i tu, a la vegada.

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avís legal](#) i [política de privacitat](#).

Oriol Ocaña

Oriol Ocaña (Montcada i Reixac, 1987). Investigador, crític i comissari. Membre del col·lectiu artístic Viuda De. Treballa com a docent a diversos programes en l'àmbit del disseny i l'art. A 'Quadern' condueix la secció "On és el meu cos?, i el disseny del fer" sobre disseny cos i performativitat.

